

POZDNĚ ANTICKÁ ŘÍMSKÁ ŘÍŠE

sociální, kulturní a politický pohled
vybraných autorů

Jan Lepeška

VŠAPs 2021

VYSOKÁ ŠKOLA APLIKOVANÉ PSYCHOLOGIE

J a n L e p e š k a

POZDNĚ ANTICKÁ ŘÍMSKÁ ŘÍŠE
sociální, kulturní a politický pohled vybraných autorů

Terezín 2021

© PhDr. Jan Lepeška, Ph.D., 2021

Vydavateľ: Vysoká škola aplikovanej psychológie, Terezin

Recenzenti: Prof. ThDr. Viliam Judák, PhD.

Doc. ThDr. Patrik Maturkanič, PhD.

Obálka: Mgr. Tereza Lepešková

Elektronická verze

Rozsah: 395 strán

Terezín 2021

ISBN 978-80-87871-15-7

OBSAH

ABSTRAKT	5
ÚVOD	7
Výběr důležitých děl pojednávajících o období pozdní antiky	22
Historický úvod k období pozdní antiky	45
1. NÁSTIN POLITICKÉHO VÝVOJE V ŘÍMSKÉ ŘÍŠI V DOBĚ CÍSAŘSKÉ	56
1.1 PRINCIPÁT	56
1.1.1 Julsko-Claudijská dynastie	59
1.1.2 Flaviovci	74
1.1.3 Adoptivní císaři a dynastie Antoninů	84
1.1.4 Severovci	95
1.1.4 Římská společnost 1. a 2. století po Kr.....	104
1.1.5 Krize 3. století – vláda vojenských císařů.....	117
1.1.6 Překonání krize – Římská říše na sklonku 3. století	128
1.2 DOMINÁT	137
1.2.1 Římská říše v období pozdního císařství do poloviny 4. století	142
1.2.2 Římská říše ve 2. polovině 4. století	157

1.2.3 Rozdělení říše	168
1.2.4 Římská říše v 1. polovině 5. století	177
1.2.5 Římská říše ve 2. polovině 5. století	187
2. POZDNĚ ANTICKÝ ŘÍM POHLEDEM VYBRANÝCH ŘÍMSKÝCH AUTORŮ	201
3. VYBRANÁ GERMÁNSKÁ ETNIKA POHLEDEM ŘÍMSKÝCH AUTORŮ	222
3.1 Gótové	222
3.2 Burgundové	335
3.3 Vandalové	349
ZÁVĚR	377
ABSTRACT	387
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	389

ABSTRAKT

Cílem předkládané publikace je přispět k tématu pozdní antiky z historického a antropologického hlediska prostřednictvím hlubšího poznáním rozdílných kultur pozdně antického světa – římské a germánské kultury. Autor se snaží proniknout do problematiky jednak prostřednictvím textů významných osobností pozdní antiky, jednak následnými autorovými komentáři, jež jsou podloženy názory odborníků. Čím tak nejen z pohledu politického uspořádání pozdně antického světa a politických dějin, ale také vnímáním vybraných germánských etnik (Gótů, Burgundů a Vandalů) z pohledu jejich kulturní úrovně. Publikace se v sobě snaží zahrnout širší aspekty života římské a germánské společnosti. V důsledku toho se nezaměřuje výlučně jen na jednotlivce, ale na celou pozdně antickou společnost pohledem římských autorů tak, aby si čtenář sám vytvořil vlastní obraz na jednu z klíčových epoch dějin Evropy.

První celek předkládá hlubší seznámení s politickými událostmi dějin císařství pokrývajících celé období principátu a dominátu. Záměrem autora je, aby si čtenář lépe vytvořil představu jednak o konkrétních událostech, které v následujících kapitolách popisují římscí autoři, jednak o tom, jak se v průběhu principátu a dominátu římská říše měnila a postupně slábla. Neopomíná ani upozornit na vlivy, které na tento vývoj působily. Z důvodu lepší orientace jsou v první části knihy líčeny dějiny římského císařství prostřednictvím jednotlivých vlád římských imperátorů. Obsah druhé a

třetí kapitoly již předkládá výběr z děl římských autorů o situaci v pozdně antické římské říši, respektive na vybrané germánské kmeny s komentářem autora knihy. Ten má za cíl nabídnout čtenáři interpretaci postřehů autorů v historickém kontextu.

ÚVOD

Období pozdní antiky prošlo v posledních desetiletích podrobnou analýzou. Hlavní zájem badatelů často spočíval nejen ve sledování společenských proměn v římské společnosti, ale také v nástupu germánského etnika – jako nového vůdčího činitele pozdně antického období.

Autor se zabývá předkládanou problematikou řadu let a část knihy vychází i z jeho vysokoškolských prací (*Germánské gentes a antický svět* a *Pozdně antický člověk v perspektivě latinsky píšících autorů - Gótové v pohledu Sidonia Apolinaria a jeho (téměř) současníků*) a z vysokoškolských přednášek.

Kromě českých překladů a komentářů k dílům pozdně antických historiků by následující řádky měly předložit i konstruktivní pohled na historii Gótů v historii Evropy. To vše v souvislosti s tradičním obrazem vnímání jejich úlohy při formování dějin nově vznikající středověké Evropy s využitím poznatků starších a současných odborných autorů.

Vedle Gótů se čtenář seznámí s pohledem autorů na národ Burgundů a Vandalů. Burgundové představovali jeden z nejdůležitějších kmenů v době pozdní antiky a postupně se stávali jedním z předních národů, který spoluutvářel dějiny západořímské říše. Historická úloha Vandalů bývala – a v povědomí veřejnosti stále zůstává – určitým symbolem zkázy a destrukce. Z historie víme, že v průběhu 6. století se vandalské království v Africe stalo jednou z předních sil, která na krátkou dobu významně spoluvytvářela dějiny Evropy na přelomu pozdní antiky a středověku.

V období, na které se zaměřuje jádro publikace (období 4. – 5. století), se Vandalové stali pro římské impérium skutečnou zkázou, jejíž historii nám podrobně zaznamenali ve svých textech římsí autoři.

Výběr germánských kmenů vychází jednak ze zaměření díla, jednak ze skutečnosti, že historie některých kmenů je v českém prostředí již podrobně popsána (například historie Franků, kterým se dlouhodobě věnuje ve svých textech Jarmila Bednaříková či Václav Drška a jiní přední čeští historikové). I historie Gótů je v českém prostředí podrobně popsána. Avšak vzhledem k jejich mimořádnému dějinnému významu pro římské impérium či z důvodu, že například Jordanes byl přímo gótského původu, je toto etnikum do knihy zařazeno.

Všichni vybraní antičtí autoři nám předkládají (kromě pohledu na Germány) obraz pozdně antické římské společnosti, která se propadá do hlubokého úpadku a chaosu. Někteří sice hledají vinu v divokosti a barbarství Germánů, ale bez rozdílu vyznání míní (v různé intenzitě), že příčina úpadku římské říše vyšla z ní samé kvůli upadající správě, narůstajícím konfliktům uvnitř říše či vlastní pyšnosti, aroganci a upadající morálce jejích obyvatel.

Knihy je rozdělena do třech základních celků:

Po úvodu, v němž se čtenář stručně seznámí se základními životopisnými údaji římských autorů, s vybranými díly pojednávajícími o pozdní antice a stručným historickým úvodem k období pozdní antiky, následuje první celek, který předkládá hlubší seznámení

s politickými událostmi dějin císařství. Z důvodu lepší orientace jsou dějiny římského císařství líceny prostřednictvím jednotlivých vlád římských imperátorů počínaje od Octaviana Augusta přes Vespasiana až po Romula Augustula. Pro přiblížení oblasti římského hospodářství jsou v první kapitole zařazeny i podkapitoly stručně pojednávající o hospodářských otázkách a římské správě. Kapitola má charakter dějepisného výkladu a vychází z klasických překladových a českých děl – například M. Granta (Římští císařové, Pád říše římské), J. Česky (Zánik antického světa), J. Bednaříkové (Stěhování národů), B. Zástěrové (Dějiny Byzance), R. Hoška a V. Marka (Řím Marka Aurelia), V. Dršky a D. Pickové (Dějiny středověké Evropy), S. Doležala (Interakce Gótů a římského impéria ve 3. – 5. století n. l.). Tuto kapitolu mohou ocenit například studenti historie. Druhá a třetí kapitola již předkládá výběr z děl římských autorů, jenž je zvolen tak, aby jeho vypovídající hodnota korespondovala s tématem této práce, tj. záznamy římských autorů o situaci v pozdně antické římské říši.

V publikaci jsou předloženy výběry z děl přeložených do českého jazyka. Tento klíč byl zvolen z důvodu, aby si i čtenář, který neovládá latinský či anglický jazyk, sám mohl konkrétní pasáže, jež ho zaujmou, rychle prostudovat v celkovém kontextu vždy konkrétního díla. Pro přesnou interpretaci (a vědeckou práci) je však vždy nutné vycházet z původního jazyka (v tomto případě latiny a řečtiny). Ten je uveden v odkazu níže u každého autora s tím, že jsou zprostředkovány výběry jak děl z elektronických databází dobře

dostupných latinských textů, tak i děl listinného vydání textů.

Slovo o vybraných autorech

GAIUS SOLLIUS MODESTUS SIDONIUS APOLLINARIS (430–489)

Sidonius Apollinaris se narodil roku 430 v Lugdunu v galořímské patricijské rodině. Již v raném mládí vynikal v poezii a postupem času dosáhl vysokého vzdělání, které mu pomohlo stát se jednou z vůdčích osobností římské říše v 5. století.

Roku 452 se Sidonius oženil s dcerou Avita (Papianillií), jenž v této době zastával konzulský úřad a posléze se stal i císařem. Tato rodinná spřízněnost postupně umožnila Sidoniovi nahlížet do nejvyšší římské politiky. Nový císař Maiorianus (nastoupil na trůn roku 457) choval k Sidoniovi velký respekt a Sidonius zase zahrnoval Maioriana ve svých textech lichotkami.

Když se roku 467 zmocnil císařské vlády Anthemius, odměnil Sidonia za jeho panegyriky, které napsal na jeho počest, povýšením do funkce městského prefekta Říma. Později ho pozvedl i mezi senátorský stav. Kolem roku 470 se Sidonius vrátil do Galie, kde se stal biskupem v Clermontu.

Počátkem sedmdesátých let 5. století Gótové oblehli město Arvern v Galii. Obrana města byla svěřena Ecdiciovi – synovi dřívějšího císaře Avita. Při obraně Ecdiciovi pomáhal (po téměř čtyři roky) jeho švagr – již místní biskup – Sidonius Apollinaris. Roku 475 byla dohodnuta smlouva mezi novým císařem Nepotem a